

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ČETVRTO ODJELJENJE

PREDMET McCANN protiv UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(Predstavka br. 19009/04)

*Ova verzija ispravljena je na dan 21. jul 2009. godine
Po Pravilu 81 Poslovnika Suda*

PRESUDA

STRAZBUR

13. maj 2008. godine

PRAVOSNAŽNA

13.08.2008.

U ovoj presudi može doći do redaktorskih izmjena.

© Savjet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012. godina (ili kasnije). Ovaj prevod urađen je uz pomoć Fonda za ljudska prava Savjeta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund) i nije obavezujući za Sud. Više informacija može se pronaći u punoj izjavi o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

U predmetu McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva,

Evropski sud za ljudska prava (Četvrto odjeljenje), zasijedajući u Vijeću u sastavu:

Lech Garlicki, *Predsjednik,*

Nicolas Bratza,

Giovanni Bonello,

Ljiljana Mijović,

David Thór Björgvinsson,

Ján Šikuta,

Päivi Hirvelä, *sudije*

i Lawrence Early, *Sekretar odjeljenja,*

nakon vijećanja bez prisustva javnosti dana 22. aprila 2008. godine,
donosi sljedeću presudu, koja je usvojena toga dana:

POSTUPAK

1. Predmet je pokrenut predstavkom (br. 19009/04) protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske koju je dana 20. maja 2004. godine Sudu po članu 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) podnio britanski državljanin, g. Gerrard McCann (u daljem tekstu: Podnosilac predstavke).

2. Podnosioca predstavke, kome je data besplatna pravna pomoć, zastupao je g. Gurbinder Gill, advokat sa praksom u Solihullu.

3. Podnosilac predstavke žalio se da su postupkom prinudnog iseljenja koji su protiv njega pokrenule lokalne vlasti povrijeđeni član 6, 8 i 14 Konvencije.

4. Predstavka je dodijeljena Četvrtom odjeljenju Suda (Pravilo 52 stav 1 Poslovnika Suda). U tom Odjeljenju, vijeće koje će razmatrati predmet (član 27 stav 1 Konvencije) konstituisano je po Pravilu 26 stav 1.

5. Dana 10. maja 2005. godine Vijeće je odlučilo da treba zajedno razmatrati prihvatljivost i meritum predmeta (član 29 stav 3 Konvencije i Pravilo 54 A). Nakon što je Vijeće odlučilo, nakon konsultovanja sa stranama, da nije potrebna usmena rasprava o meritumu (pravilo 59 stav 3 *in fine*), strane su pisano odgovorile na napomene druge strane.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

6. Podnosilac predstavke rođen je 1968. godine u Birminghamu. Činjenice predmeta koje su iznijele strane su sljedeće.

7. U julu mjesecu 1998. godine podnosilac predstavke i njegova supruga postali su sustanari sa stanarskim pravom (*tenants*) porodične kuće sa tri spavaće sobe koja je u vlasništvu Skupštine grada Birminghama (u daljem tekstu: lokalne vlasti). Oni su također bili zaštićeni stanari (*secure tenants*) po odredbama Zakona o stanovanju iz 1985. godine (v. stav 20 ove presude).

8. Brak podnosioca predstavke raspao se početkom 2001. godine i njegova supruga iselila se iz kuće sa dvoje djece. Dana 5. aprila 2001. godine, nakon rasprave u kojoj podnosilac predstavke nije bio zastupljen, sud je donio nalog o zabrani uznemiravanja u trajanju od tri mjeseca i nalog za iseljenje kojim se od podnosioca predstavke traži da napusti kuću, što je on i učinio. G-đa McCann i djeca uselili su se u kuću, ali su se opet iz nje iselili 14. aprila kada se podnosilac predstavke pojavio u kući, upotrebom pajsera u nju nasilno ušao i navodno napao g-đu McCann i njenog prijatelja. Nakon ovog incidenta protiv podnosioca predstavke pokrenut je krivični postupak, ali se on završio oslobađajućom presudom jer nije bilo dokaza.

9. Dana 18. aprila 2001. godine, g-đa McCann lokalnim je vlastima predala zahtjev da je presele u drugu kuću zbog nasilja u porodici. Dana 8. avgusta 2001. godine ona je vratila ključeve lokalnim vlastima izjavljujući da se ona odriče stanarskog prava na kuću. Ona i djeca preselili su se u drugu opštinsku kuću koja im je dodjeljena u skladu sa politikom o porodičnom nasilju lokalnih vlasti. Lokalne vlasti posjetile su kuću i ustanovile da je većina ugrađenog namještaja i opreme uklonjena tako da će biti potrebno dodatnih 15.000 funti da se ona dovede u upotrebljivo stanje. Nakon toga, što se tiče lokalnih vlasti, ta je imovina bila nenaseljena.

10. U novembru 2001. godine podnosilac predstavke vratio se u kuću i obavio značajan posao da bi je renovirao. Njegov odnos sa g-đom McCann se poboljšao i ona je podržala njegov zahtjev da zamijeni smještaj sa drugim stanarom koji je koristio drugu nekretninu lokalnih vlasti, pošto je kuća sa tri spavaće sobe bila prevelika za njega samog, a trebao mu je ipak odgovarajući dom u tom kraju da bi mogao da posjećuje svoju djecu.

11. Taj zahtjev, koji nosi datum 4. januar 2002. godine, popunjen je u kancelariji za stambena pitanja lokalnih vlasti. Istog dana, službenik za stambena pitanja, nakon što je shvatio da predmetna imovina zapravo nije nenaseljena, i nakon što je dobio pravni savjet, posjetio je g-đu McCann i zatražio da zaključi svoje stanarsko pravo potpisivanjem otkaza stanarskog prava (*notice to quit*). Okružni sudija koji je sudio u predmetu po zahtjevu

lokalnih vlasti za povrat posjeda nad nepokretnošću, našao je da je činjenica da g-đa McCann nije bila obaviještena i da nije razumjela da otkaz stanarskog prava ima dejstvo gašenja prava podnosioca predstavke da živi u kući i da je zamijeni za drugu nepokretnost lokalnih vlasti (v. stav 19 ove presude). Otprilike sedmicu dana kasnije g-đa McCann pisala je lokalnim vlastima tražeći da povuče otkaz stanarskog prava, ali je on uprkos tome ostao na snazi.

12. Podnosilac predstavke obaviješten je da je njegovo stanarsko pravo okončano i dat mu je nalog da napusti nepokretnost. Dana 11. juna 2002. godine Vijeće za reviziju službenika za dodjelu stambenog prostora lokalnih vlasti odlučilo je, između ostalog, da u skladu sa politikom o porodičnom nasilju, podnosilac predstavke neće dobiti pravo da preuzme ranije stanarsko pravo na nepokretnost i da, u svakom slučaju, podnosilac predstavke koji nema izdržavanih lica koja sa njim žive, ne bi ispunjavao uslove za stambeni prostor koji je prvobitno dodijeljen porodici koja je ispunjavala uslove, a koja je premještena u drugu kuću.

13. Dana 11. oktobra 2002. godine lokalne vlasti pokrenule su postupak za povrat posjeda nad nepokretnošću (*possession proceedings*) protiv podnosioca predstavke u Okružnom sudu, u kome se on branio na osnovu toga da je bilo suprotno njegovom pravu na poštovanje doma po članu 8 Konvencije da on bude prinudno iseljen po osnovu otkaza stanarskog prava.

14. U svojoj presudi od 15. aprila 2003. godine sudija Okružnog suda našao je da po običajnom pravu i Zakonima o stanovanju (v. stavove 19 i 20 ove presude) podnosilac predstavke nije imao nikakvih argumenata da se odbrani od zahtjeva vlasti da povrate svoj posjed na nepokretnosti. Po članu 8, međutim, on je citirao raniju sudsku praksu po kojoj su nadležno običajno pravo i zakoni u takvim predmetima, generalno gledano, uzimali u obzir interes lokalnih vlasti kao stanodavca i drugih lica u stanju potrebe za socijalnim stanovanjem, i da, uz uslov da su lokalne vlasti postupile po zakonu, sud nije mogao da zanemari zahtjev za povrat posjeda na nepokretnosti, osim u izuzetnim okolnostima gdje izgleda da prava bivših stanara sa stanarskim pravom iz člana 8 nisu propisno razmotrena. On je konstatovao okolnosti u kojima je g-đa McCann potpisala otkaz stanarskog prava i primijetio da bi, da ona nije bila navedena da to potpiše, lokalne vlasti morale da upotrijebe nalog za povrat posjeda po članu 84 Zakona o stanovanju iz 1985. godine (v. stav 20 ove presude). Tada bi bilo moguće da podnosilac predstavke pokuša da uvjeri sud da ne bi bilo razumno da se takav nalog izda; on i g-đa McCann mogli su da daju dokaze u vezi sa navodnim nasiljem u porodici; i on je mogao uz to da pokrene pitanja kao što su njegove stambene potrebe i potreba da obezbijedi smještaj za djecu kada mu dolaze u posjete. U tim okolnostima sudija je bio mišljenja da lokalne vlasti nisu postupile u skladu sa odredbama člana 8 stav 2 Konvencije i odbacio je zahtjev za povrat posjeda.

15. Žalba vlasti Apelacionom sudu odložena je dok se ne riješi postupak pred Gornjim domom Parlamenta u predmetu *Qazi protiv London Borough of Harrow* ([2003] UKHL 43: “*Qazi*”, v. stavove 22-25 ove presude). Dana 9. decembra 2003. godine član Gornjeg doma Parlamenta sudija Lord Mummery donio je presudu Apelacionog suda u ovom predmetu, našavši sljedeće:

“... Član 8 ne može se koristiti kao osnov za odbranu u postupku za povrat posjeda na nepokretnosti, iako su prostorije o kojima je riječ bile ‘dom’ njihovog stanara za svrhe tog člana. Opština je postupila zakonito i u okviru svojih ovlašćenja kada je dobila otkaz stanarskog prava koji je imao efekat prekidanja zaštićenog stanarskog prava (*secure tenancy*). Nije bilo spora osim da je stanarsko pravo okončano putem otkaza stanarskog prava (supruga podnosioca predstavke). Po redovnom domaćem pravu opština je imala nekvalifikovano pravo na direktan posjed na osnovu dokaza da se okončalo stanarsko pravo. Zakonski postupak iz člana 82 Zakona iz 1985. godine, koji može da koristi zakoupodavac lokalna vlast za okončanje zaštićenog stanarskog prava, ne primjenjuje se na slučaj kada je takvo stanarsko pravo prekinuto otkazom stanarskog prava koje preda sam stanar. Taj otkaz stanarskog prava imao je pravno dejstvo iako je potpisan bez svijesti o posljedicama koje će takav otkaz imati na lice koje stanuje u toj nepokretnosti.

To nije “potpuno izuzetan” slučaj kada se, na primjer, od podnošenja otkaza stanarskog prava dogodi nešto što iz temelja promijeni pozitivne i negativne aspekte predloženog prinudnog iseljenja i od opštine se može tražiti da opravda svoj zahtjev i pokaže da on ima jaču snagu od prava po članu 8 (v. *Qazi*, stav 79 [stav 24 ove presude]).”

16. Podnosilac predstavke tražio je sudsku reviziju odluke lokalnih vlasti od 4. januara 2002. godine da dobije otkaz stanarskog prava od njegove supruge i njihove odluke od 11. juna 2002. godine da pokrenu postupak za povrat posjeda na nepokretnosti. Ovaj zahtjev je odbijen 23. septembra 2004. godine. Sudija je našao, između ostalog, da su lokalne vlasti postupile u okviru svojih ovlašćenja kada su pokušale, preko otkaza stanarskog prava koje su dobili od njegove supruge, da formalizuju situaciju vezanu za stanarsko pravo i da njihova odluka da primjene politiku o nasilju u porodici kada je utvrđeno da postoji nasilje u porodici putem naloga za zabranu zlostavljanja i naloga za iseljenje nije bila ni nezakonita ni van kataloga odluka koje su propisno na raspolaganju lokalnim vlastima u ovim okolnostima. On je zaključio:

“Saglasan sam... da je Apelacioni sud djelotvorno odlučio o relevantnim pitanjima između g. McCann i Opštine i da je ovaj zahtjev pokušaj da se po drugi put pokrenu ta pitanja. Opština ima pravo na posjed i ovaj zahtjev za sudskom revizijom ne prihvata se...”

Što se tiče generalnih principa, pitanje da li se neka odluka po zakonu može osporiti ili ne ne znači da nije prikladno da javne vlasti budu što otvorenije. Nema razloga zašto politika Opštine ne bi bila potpuno eksplicitna, i izrazila da će posljedica zahtjeva za promjenu smještaja biti zahtjev da se dostavi otkaz stanarskog prava na postojeći smještaj koje će uticati na prava preostalog stanara sa stanarskim pravom, a

nakon toga treba dostaviti otkaz stanarskog prava tom licu. Na taj način, sve će biti jasno i mogu se izbjeći neke od bojazni koje su iznesene u ovom predmetu.”

17. Zahtjev za dozvolu da se podnese žalba Apelacionom sudu odbijen je 9. decembra 2004.

18. Podnosilac predstavke prinudno je iseljen iz kuće 22. marta 2005. godine.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Otkaz stanarskog prava po anglo-saksonskom pravu

19. U anglo-saksonskom pravu, gdje validan otkaz stanarskog prava daje jedan od sustanara, on ima dejstvo da okončava zajedničko stanarsko pravo, bez obzira na to da li je drugi sustanar znao za to ili ne ili se saglasio sa dostavljanjem otkaza stanarskog prava (*Hammersmith i Fulham London Borough Council protiv Monka* [1992] 1 All ER 1). Kada se validno okonča stanarsko pravo, bivši stanar i zakupac koji ostane u nepokretnosti po zakonu je uljez i stanodavac ima pravo na direktan posjed.

B. Zaštićenost stanarskog prava po Zakonu o stanovanju iz 1985. godine

20. Po članu 82 Zakona o stanovanju iz 1985. godine, zaštićeni stanar sa stanarskim pravom na nepokretnosti lokalnih vlasti ili drugih javnih vlasti, kao što je podnosilac predstavke, ima zaštićeno stanarsko pravo. Po članu 84(1) Zakona, sud ne smije da izda nalog za posjed na kući za stanovanje koja se izdaje po uslovima zaštićenog stanarskog prava osim po jednom ili više osnova koji su izloženi u Dodatku 2 ovom Zakonu. Osnov 2(a) Dodatka 2 postavlja osnov za posjed kada par živi u kući za stanovanje, kada jedno ili oboje imaju stanarsko pravo, jedan partner ode zbog nasilja ili prijetnji nasiljem koje izražava drugi partner, i sud je uvjeren da je mala vjerovatnoća da će taj partner koji je otišao i da se vrati. Član 84(2) predviđa da sud ne može da izda nalog za povrat posjeda na toj nepokretnosti po jednom od ovih osnova “ukoliko ne smatra da je razumno da izda takav nalog”.

C. Stambena politika lokalnih vlasti vezana za nasilje u porodici

21. Prema Priručniku o politici Skupštine grada Birmingema za dodjelu stambenog prostora

(stav 30.8):

“1. Kada se odnosi raskinu stanar koji napušta nepokretnost mora da potpiše obrazac o otkazu. To ima efekat zatvaranja ‘cjelokupnog’ stanarskog prava.

2. Ukoliko je nepokretnost i dalje odgovarajuća za porodicu koja je napuštena može se dozvoliti (novo) stanarsko pravo.

3. Ako nepokretnost ne bude odgovarajuća, npr, prevelika je), stanar sa stanarskim pravom treba da dobije ponudu alternativnog smještaja ...

Međutim, kada dođe do nasilja u porodici, Politika dodjele stambenog prostora predviđa (stav 3.7.1):

“Nasilje u porodici uključeno je u Uslove stanarskog prava koje je revidiralo Ministarstvo, kao povreda ugovora o stanovanju. Preduzimaju se radnje (protiv lica) za koja se utvrdi da su podvrgli neko drugo lice nasilju u porodici. To može da obuhvata radnje koje dovode do toga da počinioci izgube dom ili se kategorišu kao svojevolsjni beskućnici.”

Otvorena bi bila mogućnost za lica koje je izgubilo dom nakon navoda da je bilo nasilja u porodici da ospori istinitost tih navoda i da tvrdi da nije svojom namjerom ostao bez doma, te da lokalne vlasti imaju zakonsku obavezu da mu ponovo obezbijede smještaj.

D. Presuda Gornjeg doma u predmetu *Qazi*

22. *Qazi protiv London Borough of Harrow* ([2003] UKHL 43 slično tome odnosi se na nalog o posjedu u odnosu na opštinsku kuću na koju su kao sustanari stanarsko pravo imali suprug i supruga. Brak se raspao i zajedničko stanarsko pravo isteklo je kada je g-đa Qazi dostavila otkaz stanarskog prava. G. Qazi odbio je da sam ima stanarsko pravo koje su mu ponudile lokalne vlasti, ali ipak je ostao u domu sa svojom novom porodicom i pokušao da se odupre postupku povrat posjeda na nepokretnosti na osnovu toga što to predstavlja zadiranje u njegovo pravo na poštovanje doma po članu 8 Konvencije.

23. Gornji dom bio je jednoglasan u stavu da je, uprkos činjenici da je stanarsko pravo okončano, nekretnina i dalje bila dom g- Qazi i zbog toga jeste uključen član 8. Međutim, većina (Lordovi Hope of Craighead, Millett and Scott of Foscote) smatrali su da se ne može pozvati na član 8 da bi se pobila vlasnička ili ugovorna prava na posjed koja su imale lokalne vlasti. Pošto su lokalne vlasti imale bezuslovno pravo na direktan posjed, nije bilo kršenja prava g. Qazi na poštovanje doma po članu 8 stav 1 i zato nije pokrenuto nikakvo pitanje po članu 8 stav 2 po pitanju opravdanja. Aleternativno, dejstvo vlasničkih ili ugovornih prava lokalnih vlasti bilo je takvo da bi svaka ocjena po članu 8 stav 2 neminovno bila u korist lokalnih vlasti. Na razne načine većina je pomenula niz odluka Komisije u kojima su slične pritužbe, koje su se odnosile na prinudno iseljenje bivših sustanara iz nepokretnosti lokalnih vlasti nakon okončanja zajedničkog zakupa i stanovanja, bile proglašene očigledno neosnovanima (*S. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 11716/85, Odluka Komisije od 14. maja 1986. godine, Odluke i izvještaji (DR) 47, str. 274; *D.P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,

br. 11949/86, Odluka Komisije od 1. decembra 1986. godine, DR 51, p. 195; *Ure protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 28027/95, Odluka Komisije od 27. novembra 1996. godine; *Wood protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 32540/96, Odluka Komisije od 2. jula 1997).

Lord Hope, koji je izrazio mišljenje da je primjenjiv član 8, takođe je rekao:

“... po mom mišljenju ne slijedi da, u činjenicama ovog predmeta, postoji pitanje koje se mora riješiti u domaćem pravnom sistemu tako što će se okružnom sudu uputiti pitanje da li je bilo kakvo zadiranje dozvoljeno članom 8 stav 2. ...

Ne kažem da pravo na poštovanje doma nije relevantno. Ali smatram da zadiranje u ovo pravo koje proističe iz primjene prava koje omogućuje stanodavcu koji je javni organ da ostvaruje svoje bezuslovno pravo da povрати posjed, nakon dostavljanja otkaza stanarskog prava, sa ciljem da se nepokretnost stavi na raspolaganje za izdavanje drugima na njihovoj listi za rješavanje stambenih pitanja, ne krši suštinu prava na poštovanje doma po članu 8 stav 1. To je zaključak koji se sada može primijeniti na sve predmete ovog tipa generalno gledano. Slijedi da pitanje da li je članom 8 stav 2 dozvoljeno zadiranje ne iziskuje, u ovom slučaju da ga ispita okružni sud.”

Lord Millett je slično tome izrazio:

“... Po mom mišljenju član 8 obično nije prekršen sprovođenjem uslova pod kojima podnosilac predstavke koristi prostorije kao svoj dom. Član 8 stav 1 ne daje pravo na dom, već samo na ‘poštovanje’ doma.”

Što se tiče razmatranja odnosa ravnoteže predviđenog članom 8 stav 2 on je naveo:

“... nije potrebno razmatrati odnos ravnoteže kada je ishod unaprijed jasno predvidljivi zaključak. U ovom predmetu... lokalne vlasti imale su direktno pravo na posjed. Prostorije su bile dom g. Qazi i njegovo prinudno iseljenje bi očito predstavljalo zadiranje u uživanje tih prostorija kao njegovog doma. Ali njegovo pravo da stanuje u tim prostorijama kao takvo bilo je ograničeno uslovima njegovog stanarskog prava koje se okončalo. Prinudno iseljenje bilo je nužno jednostavno zato da se zaštite prava lokalnih vlasti kao stanodavca. Njihova obaveza da ‘poštuju’ dom g. Qazi nije prekršena njihovim zahtjevom da on napusti nepokretnost po isteku perioda tokom kojega se saglasio da ih može nastanjivati. Jednostavno tu nije bilo nikakve ravnoteže koju je trebalo postići. ...”

Lord Scott saglasio se sa lordom Hope i lordom Millett, iako na drugačijim osnovama:

“Po mom mišljenju, Apelacioni sud, nakon što je tačno utvrdio da g. Qazi ima ‘dom’ u smislu člana 8, trebalo je da konstatuje da to njegovo pravo po članu 8 ne može da bude jače od priznatog i nespornog prava opštine na posjed po redovnom zakonu o stanovanju. Ja bih, sa moje strane, rekao da član 8, u ovim okolnostima, nije primjenjiv. Ali moglo bi se takođe reći da je nalog za povrat posjeda bio ‘u skladu sa zakonom’ i da je bio nužan da bi se zaštitilo i sprovelo pravo opštine na posjed... ali to dovodi do iste stvari. Član 8 ne može se koristiti da bi se pobila ugovorna i vlasnička prava na posjed.”

24. Što se tiče pravnih lijekova u izuzetnim slučajevima, Lord Hope pozvao se (u stavu 79 presude) na predmet *Sheffield City Council protiv Smarta* [2002] EWCA Civ 4, gdje je Apelacioni sud našao, u predmetu gdje je nezaštićeni stanar sa stanarskim pravom na nepokretnost opštine prinudno iseljen nakon postupka pokrenutog zbog uznemiravanja (*nuisance procedure*), da po članu 8 Konvencije odluka lokalnih vlasti da otkazu stanarsko pravo može da se ospori sudskom revizijom u odgovarajućem roku. Lord Hope nastavlja tako što primjećuje da je Apelacioni sud u predmetu *Smart* dalje utvrdio:

“da u rijetkim situacijama kada se nakon što se dostavi otkaz stanarskog prava dogodi nešto potpuno izuzetno što iz temelja mijenja pozitivne i negativne aspekte predloženog iseljenja, sudija u okružnom sudu koji je sudio u predmetu po zahtjevu za povrat posjeda može imati obavezu da to uzme u obzir prilikom odlučivanja da li bi izdavanje naloga za povrat posjeda bilo opravdano... želim da zadržim svoje mišljenje o tome da li je moguće da stanar sa stanarskim pravom, u potpuno izuzetnom slučaju, pokrene ova pitanja u okružnom sudu gdje se postupak za povrat posjeda odvijao nakon što su stambeni organi dostavili otkaz stanarskog prava, imajući na umu kako Lord Millett ističe da bi njihova odluka da dostave otkaz stanarskog prava podlijeerala sudskoj reviziji u Višem sudu ako se zahtjev preda u relevantnom roku. Situacija u ovom predmetu je drugačija, pošto je do otkaza stanarskog prava došlo nakon što je jedan od sustanara predao otkaz stanarskog prava”.

Lord Millett je takođe naveo:

“U izuzetnom slučaju gdje podnositelj predstavke vjeruje da lokalne vlasti djeluju nepravično ili sa neodgovarajućim ili skrivenim motivima, on se može obratiti Višem sudu sa zahtjevom za sudsku reviziju. Dostupnost ovog pravnog lijeka, zajedno sa činjenicom da lice koje naseljava prostorije ne može da se prinudno iseli bez sudskog naloga, tako da sud može da razmatra da li podnositelj žalbe ima pravo na posjed, dovoljan je da se pruži potreban i odgovarajući stepen poštovanja za dom podnosioca predstavke.”

25. Manjina koja se nije saglasila (Lord Bingham od Kornhila i Lord Steyn) izrazili su mišljenje da kada se navede da je došlo do zadiranja u pravo nekog lica na poštovanje njegovog doma, pitanje opravdanja, ako se pokrene, spada u nadležnost Okružnog suda i treba u ovom predmetu odmah da se tom sudu i uputi. Obojica su sa odobravanjem citirala sljedeći odlomak iz presude Apelacionog suda u predmetu *Sheffield City Council protiv Smarta* (citirano u stavu 24 ove presude):

“26. ... ‘Dom’ je autonomni koncept za svrhe Evropske konvencije o ljudskim pravima i ne zavisi ni od kakvog pravnog statusa kao što je vlasništvo. Dakle, u ovim predmetima, prostorije u predetu *Sheffield i Sunderland* bile su bez sumnje domovi ovih žena. Pošto bi posljedica naloga za povrat posjeda na nekretnini bila da one budu prinudno iseljenje, mislim da je neizbježno zaključiti da ti nalozi predstavljaju zadiranje u pravo podnositeljki žalbi na njihov dom. Rekao sam da se u predmetu radi o članu 8, da budem precizniji, u potpunosti je riječ o članu 8 stav 2.

27. Prije nego što se pređe na pitanja koja se javljaju po članu 8 (2), treba da jasno kažem ono što ja smatram možda dubljim razlogom za moj stav da ovaj predmet ne može biti zaključen presudom da nije došlo do povrede člana 8 stav 1. To se odnosi na

odnos između dva stava člana 8. Ja smatram da bi iseljenje ovih podnosilaca žalbi predstavljalo *prima facie* povredu njihovog prava na poštovanje njihovog doma. Ali ovaj zaključak nije tek jedna instanca tog svakodnevnog sudskog procesa, primjene pravilnog tumačenja zakona (ovdje, člana 8 stav 1) na konkretan skup činjenica. Radi se više o svrsishodnosti. Sud mora da se opredijeli između dvije mogućnosti, odluke kojom se prevazilazi posao utvrđivanja što neka riječ u zakonu ili drugom propisu znači. Prvi izbor.... bi u sebi sadržao presudu da uslovi Konvencije nisu ispunjeni u dijelu člana 8 stav 1.... Drugi izbor (prihvatanje *prima facie* povrede člana 8(1), koji je meni bliži, u sebi sadrži presudu da stroži i konkretniji standardi iz člana 8 stav 2 moraju da se ispune da bi Sud mogao da izrazi stav da su ova iseljenja u skladu sa pravima podnositeljki žalbi pohranjenim u Konvenciji. Konvencija je, kakav je i bio slučaj, mnogo manje ugrađena u tkivo našeg domaćeg prava ako se odlučimo za prvu, a ne za drugu mogućnost. Dio zadatka suda jeste da odluči koliko jaka ta ugrađenost treba da bude u konkretnom kontekstu. Dakle, ja ne izbjegavam prvu mogućnost samo zbog toga što smatram da druga mogućnost prirodnije odražava uobičajeni smisao riječi koje su upotrebljene u članu 8 stav 1. Ja smatram da je pitanje suštine to što zaštita i ispunjavanje prava po Konvenciji, za koje svrhe je i donesen Zakon o ljudskim pravima iz 1998. godine, iziskuje da postupci iz domaćeg prava koji su uključeni u ove žalbe treba da se podvrgnu temeljitom proučavanju usklađenosti sa standardima člana 8 stav 2. Takav proces iziskuje punoća našeg opštinskog prava o ljudskim pravima.”

Lord Bingham ipak je naglasio da je upravljanje sektorom javnog stanovanja po raznim zakonskim šemama pravilno povjereno lokalnim organima za stambena pitanja i da bi prilike u kojima bi bilo opravdano da sud odbije nalog za povrat posjeda na nepokretnosti morale biti jako izuzetne. On je zaključio:

“Ukoliko se (nasuprot odluci većine u Domu) usvoji moje mišljenje, uvjeren sam da stambene vlasti djelujući sa dobrim namjerama u implementaciji šema koje su zakonski propisane i koje one vode ne treba da dobiju značajno veći teret u parnici”.

E. Presuda Gornjeg doma Parlamenta u predmetu *Kay*

26. U predmetu *Kay protiv Lambeth Borough Council; Price protiv Leeds County Council*, od 8. marta 2006, [2006] UKHL 10, Gornji dom Parlamenta konstituisao se u Odbor od sedam sudija (umjesto od pet sudija kako je obično slučaj) da bi se ponovo raspravljalo o odluci koju je donio u predmetu *Qazi* a u svjetlu presude Suda u predmetu *Connors protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 66746/01, stavovi 81–84, 27. maja 2004. Godine i *Blečić protiv Hrvatske*, br. 59532/00, 29. jul 2004. godine (ova druga presuda je kasnije upućena Velikom vijeću koje je 8. marta 2006. godine utvrdilo da pošto nisu bili iscrpljeni domaći pravni lijekovi nije moguće da se uzme u obzir meritum ovog predmeta). Lordovi su jednoglasno odlučili da ograniče svoje razmatranje na predmete gdje je stanodavac javni organ.

27. Većina (Lordovi Hope, Scott, Brown i Baronica Hale) smatrali su da presuda u predmetu *Connors* nije nespojiva sa stavom većine u predmetu *Qazi* da nije bilo potrebe za revizijom pitanja koja proističu po članu 8 stav

2 koju bi izvršio Okružni sud kada bi ovaj predmet bio takve vrste gdje zakon sam po sebi obezbjeđuje odgovor, pošto bi u takvoj situaciji revizija merituma bila besmislena aktivnost. U takvom slučaju odbrana vezana za član 8, ako se upotrijebi, treba jednostavno da se odbaci. Međutim, u svjetlu presuda *Connors* i *Blečić* bilo je neophodno da se naglasi da lice koje se prinudno iseli može da se brani u postupku povrata posjeda na nepokretnosti u izuzetnim slučajevima, naime (1) kada ospori domaće pravo tvrdnjom da je ono samo po sebi nekompatibilno sa članom 8 stav 2 Konvencije (kao u predmetu *Connors*) ili (2) kada ospori radnju stanodavca koji je javni organ na osnovu javnog prava, tvrdeći da su radnje tog organa predstavljale zloupotrebu ovlašćenja.

28. Manjina (Lordovi Bingham, Nicholls i Walker) izrazili su stav da tuženom u postupku povrata posjeda na nepokretnosti koji su pokrenule javne vlasti treba da se dozvoli u principu da se pozove na član 8 u svojoj odbrani tokom postupka povrata posjeda na nepokretnosti u Okružnom sudu. Lord Bingham izrazio je to na sljedeći način:

“Ne prihvatom, kako su podnosioci žalbe izjavili, da javni organ mora od samog početka da traži i da dokaže da je nalog za povrat posjeda koji je tražio opravdan. To bi, u ogromnoj većini slučajeva bilo prenaporno i beskorisno. Dovoljno je da javni organ potvrdi svoj zahtjev u skladu sa domaćim imovinskim pravom. Ukoliko stanar želi da pokrene odbranu po članu 8 da bi spriječio ili odložio izdavanje naloga o povratu posjeda, on treba to da uradi a javni organ mora da pobije taj zahtjev ukoliko i u mjeri u kojoj, je pozvan da to učini. U ogromnoj većini slučajeva ovo neće ni na koji način biti opterećujuće. U rijetkim i izuzetnim slučajevima neće biti beskorisno.”

PRAVO

I. PRIHVATLJIVOST PRITUŽBI

A. Član 6 stav 1 Konvencije

29. Podnosilac predstavke naveo je da je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije i tvrdio da lokalne vlasti nisu bile nezavisan i nepristrasan tribunal kada su prekinuli stanarsko pravo na predmetnu nepokretnost.

Član 6 stav 1 predviđa sljedeće:

“Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama... ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.”

30. Ova odredba obezbjeđuje procesne garancije u utvrđivanju građanskih prava i obaveza. U ovom predmetu, “prava i obaveze” su one koje prosiću iz stanarskog prava koje su podnosilac predstavke i njegova supruga imali kod lokalnih vlasti. Stanarsko pravo prekinuto je otkazom koji je 4. januara 2002. godine dostavila supruga podnosioca predstavke. Utvrđivanje građanskih prava i obaveza, međutim, odvijalo se pred domaćim sudovima, Okružnim sudom Birmingema, koji je donio presudu 15. aprila 2003. godine, i pred Apelacionim sudom koji je donio presudu 9. decembra 2003. godine. Svaka pritužba koja bi se odnosila na pravičnost postupka mora se stoga odnositi na postupke pred tim sudovima. Podnosilac predstavke nije predao nikakav argument vezan za pravičnost postupaka pred sudovima i ne tvrdi da je bilo što van ovih postupaka kao takvo moglo da ima uticaj na njih.

31. Slijedi da je ovaj dio predstavke očigledno neosnovan u smislu člana 35 stav 3 Konvencije i mora se odbaciti po članu 35 stav 4.

B. Član 8 Konvencije

32. Podnosilac predstavke takođe je naveo povredu člana 8 Konvencije tvrdeći da zbog načina na koji je opština dobila otkaz stanarskog prava u ovom predmetu i zbog toga što su postupci koji su iz toga proistekli bili ograničeni samo na pitanja imovinskog prava, nije poštovano njegovo pravo na dom.

Član 8 Konvencije, u svom relevantnom dijelu, predviđa:

“1. Svako ima pravo na poštovanje privatnog ... života, doma...

2. Javne vlasti neće se miješati u ostvarivanje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu... ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala... ili zaštite prava i sloboda drugih.”

33. Sud smatra da ovaj dio predstavke pokreće pitanja prava koja su dovoljno ozbiljna da njihovo rješavanje treba da zavisi od ispitivanja merituma. Ne može da se utvrdi nijedan drugi razlog da se ova predstavka proglasi neprihvatljivom i stoga ona mora biti proglašena prihvatljivom. Po članu 29 stav 3 Konvencije, Sud će razmotriti meritum ove pritužbe.

C. Član 14 Konvencije u vezi sa članom 8

34. I na kraju, podnosilac predstavke, poredeći svoju poziciju sa pozicijom supružnika stanara sa stanarskim pravom koji napuštaju nekretninu zbog toga što je došlo do raskida veze kada nema navoda da je bilo nasilja u porodici, naveo je da je došlo do povrede člana 14 u vezi sa članom 8 jer su lokalne vlasti imale različite politike za ove dvije kategorije. Član 14 predviđa:

“Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbjeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovjest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.”

35. Sud konstatuje da podnosilac predstavke nije pomenuo pitanje člana 14 ni u jednom domaćem postupku, i nije ni na koji drugi način osporio različite politike pred domaćim sudovima. Zbog toga stvarno pitanje zaista jeste da li je podnosilac predstavke iscrpio domaće pravne lijekove kako se propisuje članom 35 Konvencije.

36. U svakom slučaju, predmeti u kojima se pominju elementi nasilja u porodici nisu isti kao predmeti u kojima tih elemenata nema, tako da takav drugačiji tretman tih predmeta ne može, kao takav, biti diskriminatorni za svrhe člana 14 Konvencije.

37. Slijedi da ovaj dio predstavke jeste očigledno neosnovan u smislu člana 35 stav 3 Konvencije, i mora da se odbaci po članu 35 stav 4.

II. MERITUM PRITUŽBE PO ČLANU 8

A. Podnesci strana

38. Strane su se saglasile da pravo na poštovanje doma sadržano u članu 8 Konvencije jeste povezano sa činjenicama ovog predmeta. Oni se nisu složili, međutim, po pitanju da li je sporna mjera bila “neophodna u demokratskom društvu”.

1. Vlada

39. Vlada je bila mišljenja da je svako zadiranje u prava podnosioca predstavke po članu 8 stav 1 bilo opravdano u okviru značenja člana 8 stav 2. Odluke lokalnih vlasti da dobiju otkaz stanarskog prava od supruge podnosioca predstavke i da kasnije počnu postupak za povrat posjeda na nepokretnosti donesene su u skladu sa zakonom i imale su niz legitimnih ciljeva, naime (a) zaštitu prava vlasti kao vlasnika nepokretnosti sa odgovornošću za upravljanje fondom nepokretnosti za socijalno stanovanje; (b) zaštitu prava i sloboda drugih na listi čekanja vlasti da dobiju stambeni prostor iz fonda stambenih jedinica vlasti da bi zadovoljili svoje potrebe; i (c) promovisanje ekonomskog blagostanja zemlje. Nadalje, s obzirom na to da je u demokratiji nužno da postoje jasna i određena pravila kojima se regulišu imovinska prava i u svjetlu činjenice da po redovnom imovinskom pravu vlasti imaju apsolutno pravo da povrate predmetnu nepokretnost, Vlada je iznijela argument da zadiranje koje nastaje zbog priznavanja i sprovođenja tih prava od strane sudova jeste bilo “neophodno u demokratskom društvu” i srazmjerno legitimnom cilju koji se želio postići.

40. Po mišljenju Vlade, ovaj predmet se razlikuje od predmeta *Connors protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (br. 66746/01, stavovi 81–84, 27. maj 2004:

v. stav 49 ove presude), gdje su tri ključna obilježja dovela Sud do toga da utvrdi povredu člana 8: prvo, ugroženi položaj cigana kao manjine, koji je nametao pozitivnu obavezu državi da pomogne njihovom načinu života; drugo, nepostojanje procesne zaštite, koja je omogućila lokalnim vlastima da udalje cigane sa ovlaštene lokacije bez bilo kakvog temeljnog razmatranja od strane sudova; i treće, činjenica da je domaće pravo pravilo neopravdano diskriminaciju između cigana koji su živjeli na privatnim posjedima i onih koji su stanovali na posjedima lokalne uprave. Za razliku od situacije u predmetu *Connors* nije bilo indikacija u ovom predmetu da je domaće pravo koje se odnosi na stanodavca i stanara sa stanarskim pravom samo po sebi nekompatibilno sa članom 8.

41. Pošto su, kada su tražili od g-đe McCann da potpiše otkaz stanarskog prava, lokalne vlasti samo pokušavale da regulišu situaciju koju je ona napravila tako što je napustila kuću i prijavila se za alternativni smještaj, prikladno je bilo tražiti od nje da potpiše otkaz stanarskog prava i nije bilo obaveza da se u potpunosti obrazlažu njegove implikacije. U okolnostima u kojima se raskinuo odnos između sustanara, bio je zadatak politike lokalnih vlasti da se dobije formular o otkazu od stanara koji je napustio nepokretnost (v. stav 21 ove presude). Ova politika je bila izuzetno razumna, pošto je omogućavala stanodavcu iz lokalnih vlasti da ponovo dobije kontrolu nad svojom nepokretnošću i da na taj način upravlja oskudnim stambenim resursima na djelotvoran način. Procesna zaštita protiv prekidanja zaštićenog stanarskog prava sadržana u članovima 82-84 Zakona iz 1985. godine (v. stav 20 ove presude) primjenjivala se samo u okolnostima i kada stanodavac traži da raskine odnos sa nosiocem stanarskog prava. U ovom predmetu zajednički taj odnos okončala je supruga podnosioca predstavke kada je dostavila otkaz stanarskog prava.

42. S obzirom na to da su se najznačajniji navodi podnosioca predstavke odnosili na to da su lokalne vlasti djelovale neprilično tako što su tražile i dobile od g-đe McCann otkaz stanarskog prava, sudska revizija predstavljala je odgovarajući i adekvatan pravni lijek kome je podnosilac predstavke imao pristup. Štaviše, sada je bilo jasno iz odluke Gornjeg doma u predmetu *Kay* (v. stavove 26-28) da pojedinac u poziciji podnosioca predstavke ne bi morao da počne postupak zahtjevom za sudsku reviziju da bi pokrenuo ovu vrstu osporavanja javnog prava; takav prigovor mogao se sada pokrenuti putem kolateralnog osporavanja postupka za povrat posjeda na nepokretnosti u Okružnom sudu. Pojašnjenje u predmetu *Kay* poslužilo je da se istakne obim procesne zaštite koja se pruža pojedincima u poziciji podnosioca predstavke. U tom smislu ovaj predmet se jasno razlikuje od predmeta *Connors*, gdje se pritužbe podnosioca predstavke (da nije odgovoran za navodno anti-socijalno ponašanje) nisu odnosile na zloupotrebu moći od strane lokalnih vlasti i gdje mu je odbijena dozvola da podnese zahtjev za sudsku reviziju.

2. Podnosilac predstavke

43. Podnosilac predstavke naveo je da je način na koji je dobijen otkaz stanarskog prava doveo do toga da je njegovo prinudno iseljenje predstavljalo neopravdanu povredu njegovog prava na poštovanje njegovog doma. Član 8 je ovdje uključen jer g-đa McCann ne bi dostavila otkaz stanarskog prava da joj to nije tražio službenik za stambena pitanja lokalnih vlasti, a lokalne vlasti znale su da će taj otkaz imati dejstvo okončavanja zajedničkog stanarskog prava bez mogućnosti da podnosilac predstavke djelotvorno ospori gubitak doma. Štaviše, okončanje stanarskog prava uticalo je na odnos podnosioca predstavke sa njegovom djecom koja su boravila kod njega tri noći sedmično. Kada su donosili odluku da traže od g-đe McCann otkaz stanarskog prava, lokalne vlasti nisu uopšte uzele u razmatranje prava podnosioca predstavke po članu 8.

44. Jedini put kada je bilo koji sud detaljno razmotrio primjenjiva pitanja iz Konvencije, utvrđeno je da nisu dovoljno poštovana prava podnosioca predstavke na poštovanje negovog doma. Međutim, ova odluka Okružnog suda preinačena je po žalbi, u svjetlu presude Gornjeg doma u presudi u predmetu *Qazi*, a kasniji zahtjev podnosioca predstavke za sudskom revizijom odbijen je jer je Apelacioni sud prethodno riješio to pitanje.

45. U postupku po članovima 82-84 Zakona o stanovanju iz 1985. godine (v. stav 20 ove presude), Okružni sud mora da ispita i riješi sva pitanja činjenica i može da da posjed stanodavcu samo kada “smatra da je razumno da se to uradi”. Radnje lokalnih vlasti u postupku dobijanja otkaza stanarskog prava od supruge podnosioca predstavke zapravo su zaobišle ovu zakonsku šemu, koju je Parlament osmislio da bi zaštitio stanare i zakupce kao što je podnosilac predstavke. Iako prihvata da bi rijetko bio slučaj da se odbije pravo na posjed stanodavcu po osnovama člana 8, podnosilac predstavke tvrdio je da bi isključivanje mogućnosti da su pojedinačne okolnosti mogle učiniti da prinudno iseljenje bude nesrazmjerno bilo zapravo lišavanje Konvencije svakog efekta.

B. Ocjena Suda

46. U nizu prilika Sud je naveo da pitanje da li neku imovinu treba klasifikovati kao “dom” predstavlja pitanje činjenica i ne zavisi od zakonitosti nastanjivanja neke nepokretnosti po domaćem pravu (v. na primjer *Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 25. septembra 1996. godine, *Izveštaji o presudama i odlukama 1996-IV*, stav 54, u kojoj je podnosilac predstavke živio na svojoj zemlji bez urbanističke dozvole u periodu od oko osam godina). U ovom predmetu domaći sudovi su utvrdili, a stranke prihvatile da je kuća u kojoj je podnosilac predstavke ranije bio nastanjen kao sustanar sa svojom suprugom i gdje je sam živio od novembra 2001. godine nastavila da bude njegov “dom” u smislu člana 8 stav 1,

uprkos činjenici da nakon što je njegova supruga dostavila otkaz stanarskog prava on nije po domaćem pravu imao prava da nastavi da stanuje u njoj. Sud je saglasan sa ovom analizom.

47. Sud se dalje slaže da je posljedica otkaza stanarskog prava koje je dostavila supruga podnosioca predstavke lokalnim vlastima, zajedno sa postupkom za povrat posjeda na nepokretnosti koje su pokrenule lokalne vlasti zadirala u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog doma.

48. Sud smatra da je ovo zadiranje bilo u skladu sa zakonom i da je imalo legitiman cilj da se zaštite prava i slobode drugih sa dva aspekta. Prvo, ovim zadiranjem štitilo se pravo lokalne uprave da povрати posjed na nepokretnosti od pojedinca koji nije imao ugovornih niti drugih prava da bude tamo. Domaći sudovi značajan su akcenat stavili na ovaj aspekt, koji se jednako primjenjuje na sve stanodavce koji pokušavaju da povrate posjed na svojoj nekretnini. Međutim, ovo zadiranje je takođe imalo za cilj da se obezbijedi da se zakonska šema za rješavanje pitanja stanovanja na pravi način primjenjuje. "Drugi" u tom slučaju jesu građani koji su trebali da budu korisnici složene šeme koja je postavljena, između ostalog, Zakonom o stanovanju. Sud prihvata da samo ograničavanjem zaštite Zakona na kategorije na koje se on primjenjuje politika koja je u osnovi Zakona može smisljeno da se sprovodi.

49. Ključno pitanje u ovom predmetu je, stoga, da li je zadiranje bilo srazmjerno cilju koji se želio postići i zato "neophodno u demokratskom društvu". Moramo se podsjetiti da ovaj uslov po stavu 2 člana 8 pokreće i procesna i materijalna pitanja. Sud je izložio relevantne principe za ocjenu neophodnosti zadiranja u pravo na "dom" korišćenjem skraćenog postupka za povrat posjeda na nepokretnosti u predmetu *Connors protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, (br. 66746/01, stavovi 81–84, 27. maja 2004. godine), u kome je odlučeno nakon presude Gornjeg doma u predmetu *Qazi* (v. stavove 22–25 ove presude), ali prije odluke Gornjeg doma u predmetu *Kay* (v. stavove 26–28 ove presude), i to:

"81. Zadiranje će se smatrati 'neophodnom u demokratskom društvu' radi legitimnog cilja ako predstavlja odgovor na 'goruće potrebe društva' i, naročito, ako je srazmjerna legitimnom cilju koji se pokušava ostvariti. Iako je zadatak domaćih vlasti da naprave prvobitnu procjenu neophodnosti, konačna ocjena po pitanju da li razlozi koji su navedeni za zadiranje u pravo jesu relevantni i dovoljni ostaje za reviziju Sudu koji će ocijeniti saglasnost sa uslovima koji su propisani Konvencijom...

82. U tom smislu, polje slobodne procjene mora neizbježno da se ostavi domaćim vlastima, koje su zbog svog direktnog i kontinuiranog kontakta sa vitalnim snagama u svojim zemljama u principu u boljem položaju nego međunarodni sud da ocijene lokalne potrebe i uslove. Ovo polje slobodne procjene varira u skladu sa prirodom konvencijskog prava o kome je riječ, njegovim značajem za pojedinca i prirodom ograničenih aktivnosti, kao i prirodom cilja koji se tim ograničenjima želio postići. To polje je uže kada je pravo o kome se radi ključno za djelotvorno uživanje intimnih ili ključnih prava.... S druge strane, u sferama koje se odnose na primjenu socijalnih ili

ekonomskih politika, postoji ovlaštenje da polje slobodne procjene bude široko, kao u kontekstu planiranja gdje je sud utvrdio da 'u mjeri u kojoj je ostvarivanje slobode nahođenja koje uključuje veliki broj lokalnih faktora ugrađeno u odluku o i implementiranje planskih politika, državni organi u principu uživaju široko polje slobodne procjene' Sud je takođe konstatovao da će u sferama kao što je stanovanje, koje igraju centralnu ulogu za dobrobit i u ekonomskim politikama modernih društava, on poštovati sud zakonodavca o tome što je u opštem interesu ukoliko takav sud nije očigledno bez razumnog osnova... Može se, međutim, konstatovati da je to bilo u kontekstu člana 1 Protokola br. 1, a ne člana 8 koji se odnosi na prava od ključnog značaja za identitet pojedinca, njegovo samo-određenje, fizički i moralni integritet, održavanje odnosa sa drugima i sigurnim i bezbjednim mjestom u zajednici... Kada se pitanja od opšte socijalne i ekonomske politike javljaju u kontesktu samog člana 8, obim polja slobodne procjene zavisi od konteksta predmeta, a poseban se značaj pridaje mjeri u kojoj se zadire u ličnu sferu podnosioca predstavke

83. Proceduralne zaštite koje su dostupne pojedincu biće od posebnog značaja u utvrđivanju da li je tužena država, kada je utvrđivala svoj regulatorni okvir, ostala u okviru svog polja slobodne procjene. Konkretno, Sud mora da ispita da li je proces odlučivanja koji je doveo do mjera kojima se vrši zadiranje bio pravičan i takav da je ukazao odgovarajuće poštovanje za interese pojedinca koji se štite članom 8 ...”

50. Sud ne može da prihvati argument Vlade da obrazloženje u predmetu *Connors* treba da se vezuje samo za predmete koji se odnose na prinudno iseljenje cigana ili za predmete u kojima podnosilac predstavke pokušava da ospori sam zakon, a ne njegovu primjenu u njegovom konkretnom predmetu. Gubitak doma je najekstremniji oblik zadiranja u pravo na poštovanje doma. Svako lice koje je izloženo riziku zadiranja ovih dimenzija treba u principu da dobije mogućnost da se proporcionalnost te mjere utvrdi od strane nezavisnog tribunala u skladu sa relevantnim principima po članu 8 Konvencije, bez ozbira na to što je, po domaćem pravu, njegovo stanarsko pravo okončano.

51. Sud konstatuje da je zakonodavac u Ujedinjenom Kraljevstvu kroz Zakon o stanovanju između ostalog, postavio složen sistem za dodjeljivanje javnih stanova, na što se podnosilac predstavke ne žali. Taj sistem obuhvata, u članu 84 Zakona o stanovanju iz 1985. godine (v. stav 20 ove presude), odredbe kojima se štite zaštićeni stanari stanodavca koji je javni organ, kao što je bio podnosilac predstavke tokom zajedničkog stanarskog prava. U skladu sa ovim odredbama, sud ne može da dozvoli stanodavcu koji je javni organ da ima posjed na imovini koja je popunjena zaštićenim stanarima osim po jednom od preciziranih zakonskih osnova i kada je uz to uvjeren da je razumno da izda takav nalog. Da su lokalne vlasti pokušale da prinudno iseke podnosioca predstavke u skladu sa takvom zakonskom šemom, onda bi bila otvorena mogućnost za podnosioca predstavke da traži da sud ispita, na primjer, da li je njegova supruga zaista napustila porodični dom zbog nasilja u porodici i da li su njegove lične okolnosti, uključujući i njegovu potrebu da obezbijedi smještaj za svoju djecu tokom posjeta koje su obuhvatale

noćenja i koje su se odvijale nekoliko puta sedmično, bile razumne da bi se dozvolio nalog za povrat posjeda na nepokretnosti.

52. U ovom predmetu, međutim, lokalne su vlasti odlučile da zaobiđu zakonsku šemu tako što će tražiti od g-đe McCann da potpiše otkaz stanarskog prava, čije je dejstvo bilo da se odmah prekida pravo podnosioca predstavke da ostane u kući. Čini se da nadležni organ, u toku ovog postupka, nije uzeo u razmatranje pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog doma. Štaviše, po domaćem pravu (v. mišljenja većine u predmetu *Qazi i Kay*, 22-28 ove presude), u skraćenom postupku kao što je postupak koji je pokrenut protiv podnosioca predstavke, okružni sud imao je otvorenu mogućnost da razmatra svako pitanje koje se odnosilo na srazmjernost naloga za povrat posjeda na nepokretnosti, osim u izuzetnim slučajevima kada se, kako je Apelacioni sud izrazio u ovom predmetu, “nešto dogodi nakon dostavljanja otkaza stanarskog prava, što iz temelja promijeni prave i krive aspekte predloženog prinudnog iseljenja”. U ovom predmetu nije bilo takvih izuzetnih okolnosti. Nadalje, iako je, pošto je stanodavac podnosioca predstavke javni organ, podnosilac predstavke mogao da ospori njihovu odluku da dobiju otkaz stanarskog prava i da pokrenu postupak za povrat posjeda na nepokretnost u zahtjevu za sudsku reviziju, njegov zahtjev je bio neuspješan pošto lokalne vlasti nisu djelovale nezakonito.

53. Kao u predmetu *Connors*, uslov da postoji “procesna zaštita” koja se propisuje članom 8 za ocjenu srazmjernosti zadiranja nije ispunjen mogućnošću podnosioca predstavke da podnese zahtjev za sudsku reviziju i da dobije da sud izvrši podrobnu analizu zakonitosti i razumnosti odluka lokalnih vlasti. Postupak sudske revizije nije dobro prilagođen za rješenja osjetljivih činjeničnih pitanja koja je bolje ostaviti Okružnom sudu koji je odgovoran za naloge za povrat posjeda. U ovom predmetu, postupak sudske revizije, kao postupak za povrat posjeda, nije pružio priliku da nezavisni tribunal ispita da li je gubitak doma podnosioca predstavke po članu 8 stav 2 bio srazmjeran legitimnim ciljevima koji su se pokušali postići.

54. Sud ne prihvata da bi davanje prava stanaru da pokrene pitanje po članu 8 imalo ozbiljnih posljedica za funkcionisanje sistema ili za domaće pravo stanodavca i stanara. Kako je primjetila manjina u Gornjem domu u predmetu *Kay* (v. stav 28 ove presude), samo u veoma izuzetnim predmetima podnosilac predstavke uspješno bi pokrenuo predmet koji bi se mogao argumentovati i koji bi iziskivao od suda da ispita ovo pitanje; u velikoj većini predmeta nalog za povrat posjeda mogao bi i dalje da se izdaje u skraćenom postupku.

55. Za ove svrhe, nije od suštinskog značaja da li je g-đa McCann razumjela efekte otkaza stanarskog prava ili namjeravala da ih postigne. U skraćenom postupku koji je bio dostupan stanodavcu gdje jedan sustanar dostavlja otkaz stanarskog prava, podnosiocu predstavke bio je oduzet dom bez mogućnosti da se utvrdi srazmjernost mjera koje je odredio nezavisni

tribunal. Slijedi da, zbog nepostojanja adekvatnih procesnih zaštita, jeste došlo do povrede člana 8 Konvencije u ovom predmetu.

III. ČLAN 41 KONVENCIJE

56. Podnosilac predstavke tražio je pravičnu naknadu po članu 41 Konvencije, koji predviđa:

“Kada Sud utvrdi povredu Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo predmetne Visoke strane ugovornice omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud, ako je to potrebno, pruža pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

A. Nematerijalna šteta

57. Podnosilac predstavke tražio je ukupno 50.000 eura kao naknadu nematerijalne štete, uključujući 20.000 eura za gubitak doma, 20.000 eura za zadiranje u njegov odnos sa djecom i 10.000 eura za patnje i boli koje je pretrpio zbog poniženja kada je prinudno iseljen u saznanju da je sudija Okružnog suda našao da je to neopravdano.

58. Vlada je prokomentarisala da, za razliku od podnosioca predstavke u predmetu *Connors* koji je bio prinudno iseljen uz obavještenje u kratkom roku iz svoga doma u kome je živio 15 godina, i kome je sud dosudio 14.000 eura na ime naknade nematerijalne štete, podnosilac predstavke je živio u predmetnoj kući samo tri godine prije nego što se njegov brak raspao i naloženo mu je da ode po nalogu o zabrani uznemiravanja iz aprila 2001. godine. Nadalje, podnosilac predstavke prijavio se 4. januara 2002. godine za zamjenu nepokretnosti, pošto je predmetna kuća bila prevelika za njegove potrebe. U ovim okolnostima, i s obzirom na to da je bilo nemoguće potvrditi kakav bi položaj podnosioca predstavke bio da nije bilo povrede člana 8 (koja je, u svakom slučaju, negirana), Vlada je navela da bi nalaz da je povrede bilo sam po sebi predstavljao dovoljnu pravičnu naknadu ili, alternativno, da bi trebalo da se dosudi iznos koji bi bio značajno manji nego onaj dosuđen u predmetu *Connors*.

59. Sud konstatuje da je utvrdio povredu člana 8 samo u procesnom smislu. S obzirom na navode protiv podnosioca predstavke da je bilo nasilja u porodici, njegov status samohranog muškarca (koji doduše želi da održava redovan kontakt sa svojom djecom koja bi i noćila kod njega) i na nedostatak stambenih jedinica lokalnih vlasti, daleko od toga da je jasno da li bi da je domaći sud bio u poziciji da ocijeni srazmjernost prinudnog iseljenja nalog za povrat posjeda na nepokretnosti ipak bio izdat. Ipak, podnosiocu predstavke uskraćen je dom i on nije dobio mogućnost da dobije odluku o pitanjima po članu 8, te Sud stoga zaključuje da je pretrpio nematerijalnu štetu, naročito osjećanje frustriranosti i nepravde za koje nije dovoljna kompenzacija samo utvrđivanje da je došlo do povrede Konvencije

(v. *Connors*, stav 114). Odlučujući po osnovu pravičnosti, Sud dosuđuje podnosiocu predstavke po ovoj stavci 2.000 eura.

B. Troškovi i izdaci

60. Podnosilac predstavke je takođe tražio nadoknadu troškova koje je imao tokom postupka pred domaćim sudovima i postupka u Strazburu, i to po domaćoj *inter partes* stopi, što iznosi ukupno 75.570,18 funti, od čega 7.691,32 funti predstavlja njegove troškove pred Sudom.

61. Vlada je navela da bi 45.000 funti za troškove u postupcima pred domaćim sudovima i 6.000 za troškove postupka pred Sudom u Strazburu bilo više nego adekvatno.

62. Sud dosuđuje 75.000 eura za troškove i izdatke, i uz to cjelokupan iznos poreza na dodatu vrijednost koji se na taj iznos plaća, umenjen za 850 eura koje je podnosilac već dobio od Savjeta Evrope na ime pravne pomoći.

C. Zatezna kamata

63. Sud smatra da je prikladno da zatezna kamata treba da se bazira na najmanjoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke na koju treba dodati tri procentna poena.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Proglašava* pritužbe po članu 8 Konvencije prihvatljivima;
2. *Proglašava* ostatak pritužbe neprihvatljivim;
3. *Nalazi* da je došlo do povrede člana 8 Konvencije;
4. *Nalazi* (a) da tužena država treba da plati podnosiocu predstavke u roku od tri mjeseca od datuma donošenja ove presude, 2.000 eura (dvije hiljade eura) na ime nematerijalne štete i 75.000 eura (sedamdeset i pet hiljada eura) za troškove i izdatke, umenjene za 850 eura (osamsto pedeset eura) koje je Savjet Evrope platio za pravnu pomoć, zajedno sa cjelokupnim iznosom poreza koji se na to plaća, a prilikom plaćanja treba izvršiti konverziju u funte sterling po stopi koja se primjenjuje na datum izmirenja;
(b) da se od isteka gore pomenuta tri mjeseca do isplate obračunava obična kamata na navedene iznose po stopi koja je jednaka najmanjoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke tokom perioda neplaćanja uz dodatak tri procentna poena;

5. Odbacuje ostatak zahtjeva podnosioca predstavke za pravičnom naknadom.

Sačinjeno na engleskom jeziku i dostavljeno u pisanoj formi dana 13. maja 2008. godine, po pravilu 77 stavovi 2 i 3 Poslovnika Suda.

Lawrence Early
Sekretar

Lech Garlicki
Predsjednik

© Savjet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012. godina.

Zvanični jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod urađen je uz pomoć Fonda za ljudska prava Savjeta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On nije obavezujući za Sud i Sud ne preuzima odgovornost za njegov kvalitet. Prevod se može preuzeti sa baze podataka o sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili sa bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud dostavio. Prevod se može reprodukovati za nekomercijalne svrhe pod uslovom da se navede puni naziv predmeta, sa gore navedenom izjavom o autorskim pravima i pominjanjem Fonda za ljudska prava. Ukoliko je namjera da se bilo koji dio ovog prevoda upotrijebi za komercijalne svrhe, molimo vas da se obratite na adresu publishing@echr.coe.int

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int